

A photograph of a paved path leading through a lush green forest. Sunlight filters through the trees, creating a bright, hazy atmosphere. A light blue speech bubble is overlaid on the left side of the path, containing text in Finnish.

**Opettajan
tilannetaju
Tommi Mäkinen**

Miksi?

- Miksi kohtaamisella on väliä?
- Käyttäytymisen havainnointi
- Käyttäytymisen ikkuna

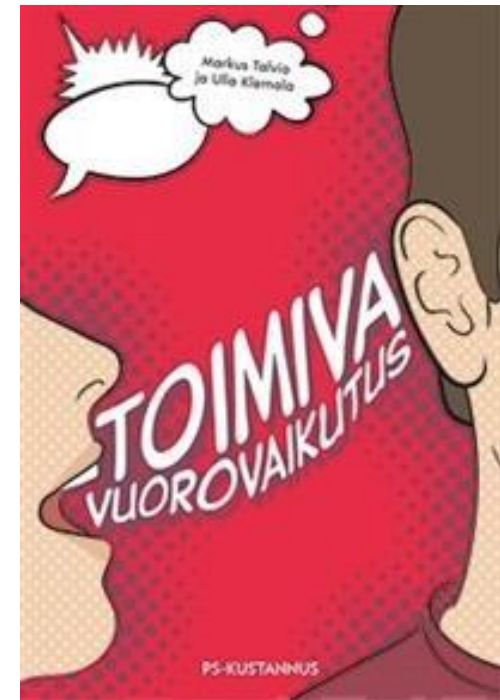
Miten?

- Luottamuksen rakentamisesta
- Kuuntelusta
- Toisen käyttäytymiseen puuttumisesta

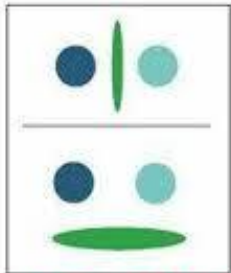
Tanja Äärelä

"Aika paljollon vaikuttaa
minkäläinen ilme opettajalla on naamalla."

Nuoret vangit kertovat peruskouluajoistaan

Thomas Gordon
TOIMIVA

KOULU

LEIKKI

King Harms

Taina Eklöf

PEDAGOGISEN TURVAN KÄSIKIRJA

Näin vahvistat turvallisuuden
tunnetta ja oppimista

SANTALAHTI

Erkkaa verkossa - luennot

www.luovi.fi/asiantuntijapalvelut/erkkaa-verkossa-luennot

Turvaope on podcast siitä, miten opettaja voisi omalla toiminnallaan edistää turvallista ilmapiiriä koulussa.

turvaope.wordpress.com (ja Spotify)

Mitä ihminen tarvitsee?

(Deci & Ryan 2000)

KYARHEM (Rantanen, Leppänen & Kankaanpää 2019)

- Kiinnostuminen
- Ymmärrys
- Arvostus
- Reiluus
- Hallinta
- Eteneminen
- Merkitys

“Tunne- ja vuorovaikutustaitojen arvoperustana on toisen ihmisen kunnioittaminen ja hänestä välittäminen. Ne ovat välineitä rakkauden, arvostuksen ja kunnioituksen ilmaisemiseksi” (Klemola 2009).

Oppilas-opettajasuhteet ovat keskeinen oppilaan hyvinvointiin vaikuttava tekijä.
-[Räisänen-Ylitalo 2015](#) (ks. [Manninen 2018](#), [Marzano et al. 2003](#))

"Istui yksin huoneessaan. Kuuli naurunremakkaa oven takaa, kun muu perhe pelaili lautapelejä. Toivoi salaa, että joku pyytäisi mukaan, mutta ei pyytänyt. Tuli vain huutoa, kun ei osallistunut perheen yhteisiin juttuihin." ([Täältä](#))

"Usein nuoren kokemus (sisäinen maailma) ja ulkoinen käyttäytyminen voivat olla suuressa ristiriidassa." ([Savolainen 2010](#))

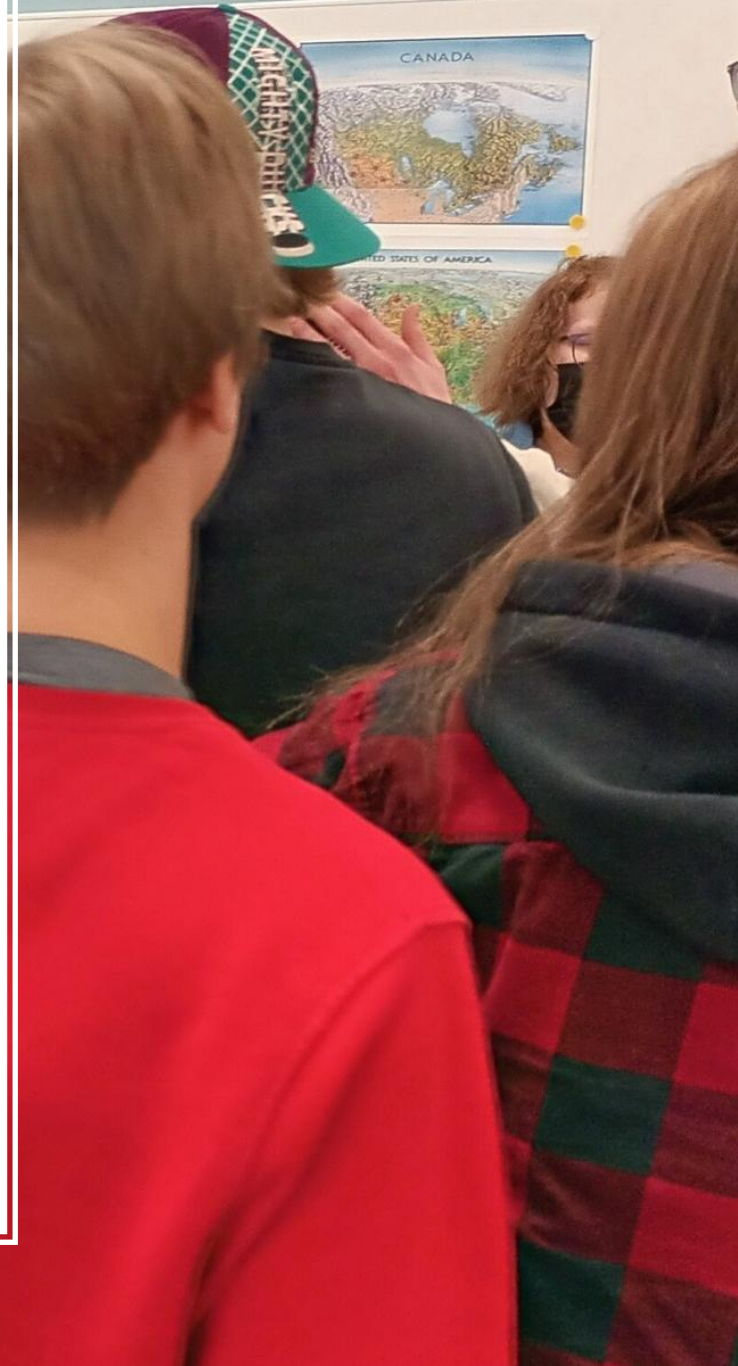
"Aikuisen on ymmärrettävä käyttäytymisen taakse, jotta hän pystyy reagoimaan asianmukaisesti."
(Savolainen 2010, 10)

Pelasimme oman talon kanssa iltapäivällä tutustumisbingoa. Yksi vanhempi tyttö oli kuitenkin hukassa ja löysin hänet istumasta vaatekaapista yksikseen. "Mitäs sä täällä istut?"
(lainaus päiväkirjasta v. 2011)

(Ks. Hoekstra, 2007)

1. Miksi kohtaamisella on väliä?

- Oppilaista lähtevä opetus toimi paremmin kuin aineesta lähtevä opetus. ([Paju & Hoikkala 2013](#)).
- Tunne- ja vuorovaikutustaitojen kehittyminen ja positiiviset suhteet oppilaisiin edistävät opettajan työhyvinvointia ja työssäjaksamista ([Talvio 2014](#) ; [Grayson & Alvarez 2008](#); [Räisänen-Ylitalo 2015](#); [Manninen 2018](#))
- Opettajan suhteella oppilaisiin on suuri hyvinvointia edistävä ja ei-toivottua käyttäymistä vähentävä vaikutus (mm. [Aspelin & Jonsson 2019](#), [Marzano et al. 2003](#))
- Opettajan lämminhenkisyydellä on suurempi vaikutus motivaatioon kuin esimerkiksi luokkakooalla ([Alkuportaot –tutkimus](#) ja esim. [täältä](#) ja [täältä](#))

- Sillä, miten opettaja kohtaa oppilaansa, on väliä siihen, miten oppilas käyttäytyy. ([ks. Äärelä 2012](#))
- Autonomiata tukeva vuorovaikutus edistää sisäistä motivaatiota ja lisää pro-sosiaalista käyttäytymistä (Cheon, Reeve & Ntoumanis, 2018; [Hynynen & Hankonen 2015](#))
- Vuorovaikutuksen ja taitojen oppiminen vaatii opettajan omien taitojen kehittämistä ja koko koulun toimintakulttuuriin panostamista (esim. [Greenberg & Jennings 2009](#))
- Lapsilla vuorovaikutustaitojen oppiminen on parantanut koulumenestystä, käyttäytymistä, empatiaa, vastuunkantamista ja lisännyt positiivista asennetta itseä ja muita kohtaan (mm. Durlak ym. 2011; Payton ym. 2008, ks. [Lintunen 2013](#) ja Casel.org)

2. Käyttäytymisen havainnointi

mm. Rosenberg. 2015. Reinikainen 2009

Oppilailla ei ole
motivaatiota

Vanhempi ei kunnioita
koulua ja opettajaa

Oppilas häiriköi opetusta

Oppilas ei yritä tarpeeksi

Ryhmässä on huono
ilmapiiri

Luokassa ollaan
huolimattomia

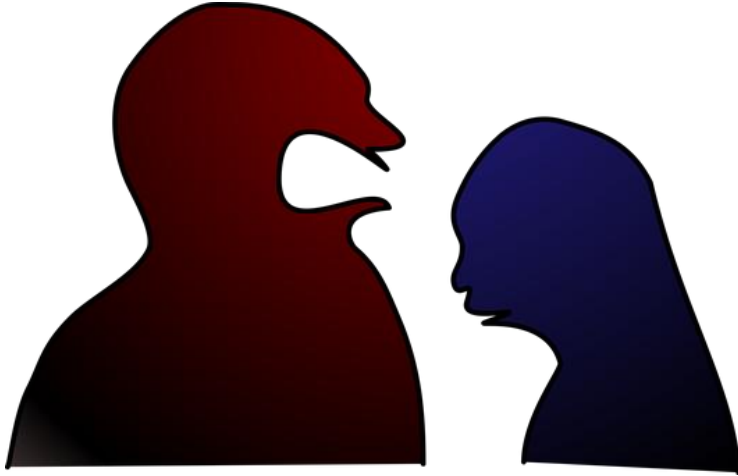
Kollega on
yhteistyöhaluton

Oppilaat ei osallistu

Tulkinnat johtavat leimoihin

Nuoren on saatava hyväksyntää ja arvostusta huolimatta teoistaan. (Savolainen 2010)

"Hienoimpia hetkiä olivat ne kun huomasi, kuinka yhden viikon aikana sai avattua nuorten sisintä hetkellisesti, pystyi näkemään kovankin ulkokuoren sisälle ja tajusi siinä hetkessä ettei tule luultavasti enää koskaan näkemään heitä samanlaisena kuin ennen tuota tilannetta."

-Opiskelijan opetusfilosofiasta

"Pakko vielä kiittää sua siitä, miten oot ollu niin ihana ja välittävä opettaja. Oot aina kannustanu mua ja kuunnellu ja kysellyt miten mulla menee." -harjoittelusta v. 2020

3. Käyttäytymisen ikkuna

Hermoviiva →

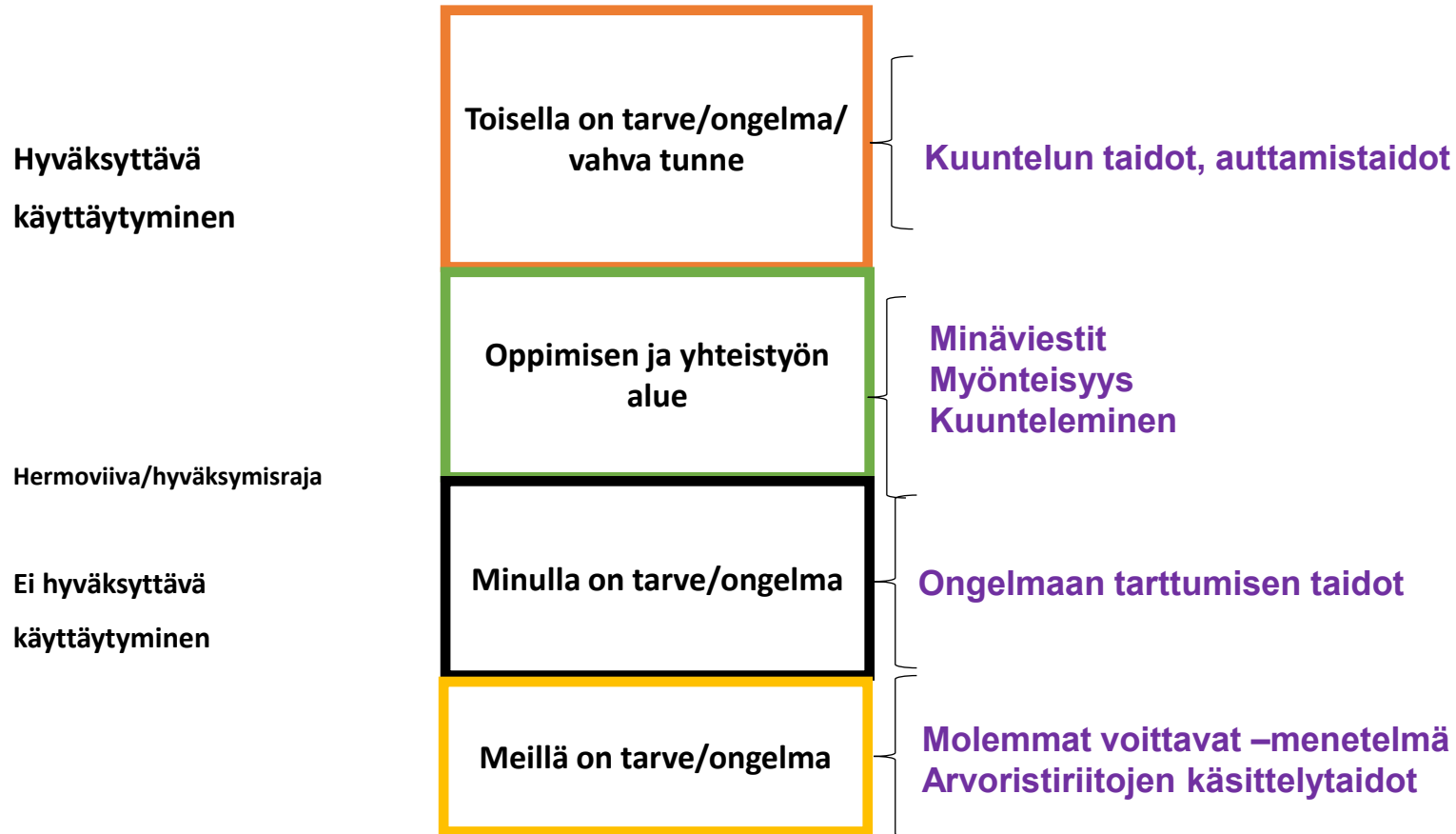
**Hyväksyttävä
käyttäytyminen**

Ei-hyväksyttävä

Hermoviivan sijaintiin vaikuttavat:

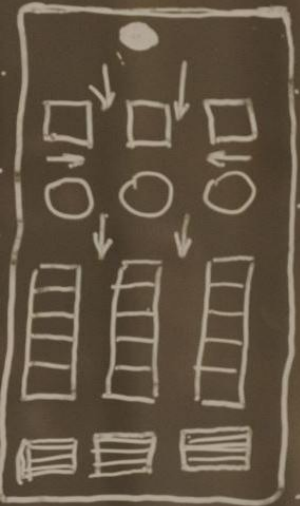
1. Minä itse (tunne, olotila, totutut ajatusmallit)
2. Ympäristö
3. Toinen ihminen

Käyttäytymisen ikkuna

(Gordon 2006, 47-68)

Mitä ajatuksia
käyttäytymisen
ikkunasta?

4. Luottamuksen rakentaminen: avoin viestintä, myönteisyys ja tutustuminen

Arvostukseen perustuva
auktoriteetti edistää työrauhaa
parhaiten
([Holopainen ym. 2009](#))

JOTENKIN SE OPPILAS TÄYTYY SAAHA
HANSKAAN NIIN, ETTÄ SIULLA ON JONKIN-
NÄKÖNEN PLUS-KONTAKTI SIIHEN. JOS
SULLA ON PALJON NEGATIIVISTA KONTAKTIA,
ETTÄ KOKO AJAN JOUVUT TORUMAAN JA
SIVASTA ASIASTA JANKKAAMAAN, ETTÄ
TAAS OOT MYÖHÄSSÄ JA HOMMAT TEKEMÄTTÄ...

Niin kaiken sen negatiivisen jälkeen, sulla
täytyy olla ISO PLUSSA repiä jostain.

JA JOS SULLA EI SITÄ OLE, NIIN SE LAPSI KYLLÄ
MENEHTYY SIIHEN, ETTÄ... SILLE JÄÄ SEMMONEN
MIELI, ETTÄ TUO OPETTAJA EI VÄLITTÄNYT.

([Soini, Pietarinen & Pyhälä 2016](#))

*Ehkä tärkein asia, minkä huomannut, on se, että se asioiden oppiminen, työrauha, ohjeiden kuuntelu ja noudattaminen **kaikki onnistuu sen jälkeen, kun se suhde toiseen ihmiseen on ensin rakentunut hyväksi ja on keskinäinen luottamus, rehellisyys ja tunne siitä että toinen on hyvä tyyppi ja musta kiinnostunut ihmisenä.***

- Aineenopettaja

” Koin, että auktoriteettini ei vain joskus riittänyt, ja tilanteet päättyivätkin usein hankalien tapausten kohdalla luovuttamiseen ja sormien läpi katsomiseen. Aloin pohtimaan, että mitäpä jos auktoriteetti ei välttämättä ollutkaan isoin asia, joka minulta puuttui, vaan ymmärrys, lämpö ja vastaan tuleminen.”
-opeopiskelija

”Mä oon tosi tiukka, tosi vaativa. Mutta ei oppilaita kiinnosta, mitä mä sanon, ennen ku ne tietää, että mä välitän ja oon kiinnostunut”

-aineenopettaja

Asiat vievät joskus valtavasti aikaa

Jokainen haluaa olla erityinen.

*Jos sinut nähdään toiminnan kautta,
olet luku listassa. Olet toki tärkeä, koska
tulit, mutta puolestasi olisi voinut tulla
kuka vain.*

*Pitkäkestoisessa IceHeartsin työssä on
tärkeää, että juuri sinä tulit.
Ja jos et tule, minä kasvattaja, tiedän,
miksi et tullut.*

*Tiedän, onko sinulla kavereita. Tiedän,
mitä sinulle kuuluu..*

Sinä tiedät, että olet tärkeä.

- Iceheartsin nettisivuilta

Passiiveista ja sinäviesteistä kohti minäviestintää

1. Tää kokous oli kyllä ihan yhtä ajanhukkaa.
2. Nyt oikeesti lopetatte ton pelleilyn.
3. Se on ihan mahdoton tapaus.
4. Te olitte tosi aktiivisia tänään. Oot kyllä taitava.
5. Oishan se pitänyt taas arvata.
6. Nyt on kiire. Nopeesti nyt paikoilleen.
7. Nyt hiljaa. Viljami nukkuu!
8. Joku on taas hukannu mun takin
9. Perjantai on paras päivä

Selkeä itseilmaisu- minäviestit (Adams 1999)

▶ Selittävä

- ▶ Mitä ajattelen, tunnen, tarvitsen, arvostan, pidän, inhoan...
- ▶ "Oon iloinen hyvästä keskustelustamme"
- ▶ "Mä oon raivoissani!"
- ▶ "Mulla on neuvoton olo."

▶ Kantaa ottava

- ▶ Selvä päätöksen ilmaisu + syyt
- ▶ "Ei käy. Minulle on tärkeää aloittaa tunti koko ryhmän kanssa."

▶ Ennakoiva

- ▶ Mitä tarvitset/toivot + tarpeen perustelu
- ▶ "Mulla on tämä viikko tosi tiivis ja projektin loppumisen vuoksi stressaava. Sen takia toivon, että teette sovitut kotityöt ajallaan. Muuten mua turhauttaa, kun joudun muistuttamaan teitä tai käyttämään aikaa siihen, että teen ne itse."

▶ Myönteinen ja Ongelmaan tarttuva

- ▶ Käyttäytymisen kuvailu, vaikutukset ja tunteeni
- ▶ "Ilahduin kun laskitte räpylät puolestani ja ehdin ajoissa välitunti-infoon"
- ▶ "Kun en saa sanoa lausettani loppuun, mulla katkeaa ajatus. Mua turhauttaa, kun en saa sanottua asiaani sillä tavoin miten haluaisin sen sulle kertoa."

Myönteisestä palautteesta

1. Mieti henkilö, jolle olet kiitollinen, jota arvostat tai josta olet ylpeä
2. Kirjoita itsellesi, mitä tunteita, ajatuksia sinussa herää, kun mietit hänen toimintaansa.
3. Kuvaile mahdollisimman konkreettisesti hänen toimintaansa, joka saa aikaan edellä kuvattuja tunteita sinussa.

Myönteinen minäviesti

Käyttäytymisen/tilanteen kuvaus +
Konkreettinen seuraus/apu minulle
+ tunteeni, joka liittyy
käyttäytymiseen/tilanteeseen tai minulle
koituvaan seuraukseen

(Ks.myös Lahtinen & Rantanen, 2019)

Teille on tuttua, kuinka puhkeamme kukkaan sellaisen ihmisen lähellä, joka näkee meissä olevan hyvän ja osaa houkuttaa esiin parhaan meistä. Ja tiedämme, miten me kaikki kuihdumme sellaisen ihmisen lähellä, joka koko ajan löytää meistä vikoja.

-Desmond Tutu

5. Kuuntelun taidot

"Kyllä se siitä"

"Sä oot tiennyt
tästä jo vaikka
kuinka kauan"

"Mieti nyt, mitä
päästät suustas"

"Kato – teet
vaan näin ja
näin, ni..."

"Ei tässä oo mitään
pelättävää"

"Ei toi
itku/valittaminen
auta"

"Kyllä tää on tosi
tärkeetä sun
kannalta"

*”Kuuntelenko ymmärtääkseni
vai vastatakseni?”*

(muok. Stephen R. Covey)

*”Jos olisi tarkoitus, että puhuisimme
enemmän kuin kuuntelisimme,
meille olisi annettu kaksi suuta ja yksi
korva.”*

–Epictetus, Antiikin Kreikan filosofi

Kuuntelun taitoja

- Huomion kohdistaminen ja tilan antaminen (eleet, paikka, hiljaisuus)
- Vastanottoilmaukset (mm, joo, nii)
- Ovenavaajat (avoimet kysymykset, kannustus puhumaan)
- Puheen tiivistäminen
- Eläytyvä/aktiivinen kuuntelu (tunteiden ja tarpeiden tarjoaminen)

Aktiivinen/eläytyvä kuuntelu [\(Weger et al. 2014\)](#)

- Toisen tunnekokemuksen/tarpeen kuulemista ja sen heijastamista hänelle
- Aktiivinen kuuntelu auttaa toista jäsentämään ajatuksiaan
- Tunteen nimeäminen helpottaa eteenpäin pääsemistä
- Viestii luottamusta ja empatiaa

Aktiivisen kuuntelun avulla kuulija kuulee, mitä toinen tarkoittaa. Sen lisäksi, että kuulee, mitä toinen sanoo.

6. Toisen käyttäytymiseen puuttumisesta

Käyttäytymiseen puuttuminen

E
n
n
a
l
t
a
e
h
k
ä
i
s
y

Pedagogiset keinot

Ympäristön
muokkaamisen
keinot

Vuorovaikutukselliset ja
kasvatukselliset keinot

Yhteistyö ja koulun toimintakulttuuri:

- toisen aikuisen saaminen paikalle
- etenevän puuttumisen käytänteet
 - yhteinen suunta - pelisäännöt
- tilanteista oppiminen ja reflektointi

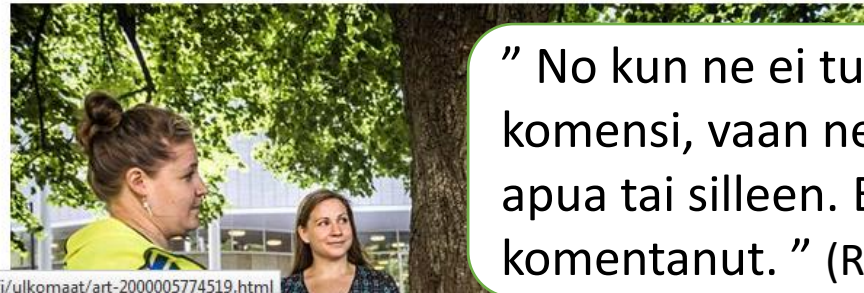
Hyppää ensin nuoren junaan ja pyydä häntä vasta sitten hyppäämään omaasi

Kaupunki

Sana ”moi” riitti lopettamaan huumeidenkäyttäjien häiriköinnin Töölön kirjastossa – ”Jos ihminen nähdään vain järjestyshäiriönä, käytös on sen mukaista”

Muulla pääkaupunkiseudulla huumeisiin liittyvät levottomuudet ovat kasvussa julkisissa tiloissa. Töölössä kirjasto liittoutui Ruusulankadun asukkaiden kanssa.

Luetuimmat

” No kun ne ei tullut silleen et heti komensi, vaan ne kysyi tarviitko apua tai silleen. Eikä heti komentanut. ” (Ruutu 2019)

[.fi/ulkomaat/art-2000005774519.html](https://www.fi/ulkomaat/art-2000005774519.html)

den
ien

sinui

Kompastuskivet

"Sä oot taas myöhässä"

"Jaahas, sitä on taas valvottu myöhään"

*"Tämä on sitten viimeinen kerta kun
tulet myöhässä"*

Ongelmaan tarttuva minäviesti

1. Käyttäytymisen/tilanteen neutraali kuvaus
2. Konkreettinen vaikutus minuun
3. tunteeni, joka liittyy käyttäytymiseen/
tilanteeseen tai minulle koituvaan seuraukseen

Oon tosi turhautunut (=tunne), kun tunnin aikana olen useamman kerran kuullut puhetta toisten päälle, vaikka kurssin alussa on sovittu muuta, (=käyttäytymisen/tilanteen kuvaus). Mua ei enää hymyilytä enkä pysty keskittymään teihin (=seuraus).

”Mä on stressaantunut, kun monet teistä tulivat paljon myöhässä tunnille. Jouduin miettimään uudenlaista toteutusta tunnille. Mua myös mietityttää, tuleeko tästä myöhästelystä normi.”

-harjoittelija

Ongelmaan tarttumisen haasteita:

1. Mua ärsyttää/ottaa päähän, kun et ole siivonnut.
(aggressiotunne)
2. Oon pettynyt, kun et huomioi mua / häiritsette tunnilla.
(tulkinta)
3. Mua turhauttaa, kun kukaan ei siivoa täällä (leima/syytös)
4. Musta tuntuu, ettet oikein keskity (ei tunnetta + tulkinta)

Miksi toimivakaan ongelmaan tarttuminen ei aina toimi/riitä?

1. Hetki ei ole sopiva
(aika/paikka)
2. Minäviesti on rakennettu huonosti
3. Unohtuu kuunnella toista osapuolta
4. Kyseessä on tarveristiriita
5. Kyseessä on arvoristiriita

Ongelmakeskeisyydestä kohti ratkaisukeskeisyyttä

- 1. Puuttuminen on välittämistä**
- 2. Kaikkea ei tarvitse ratkaista tässä ja nyt – asiat vievät aikaa**
- 3. Kahden kesken asiat hoituvat yleensä helpoiten**
- 4. Yksin ei kannata jäädä haastavien tilanteiden kanssa.**
- 5. Oma käyttäytymistä voi aina pyytää anteeksi.**

*”Pakko vielä sanoa että on hurjaa
kuinka paljon ne Gordonin ja Greenin
kirjat on muuttanut mun käsityksen
kasvattamisesta ja koko opetusala-
sta. Pysin aina lähtemään siitä oppilaan
näkökulmasta ja sen ongelmasta, ja jo
ensimmäisenä syksynä voin sanoa että
tällä näkemyksellä on työ aika
antoisaa. Toinen iso juttu minkä on
huomannut, on vuorovaikutuksen
merkitys!! Oppilaiden, kollegoiden ja
varsinkin vanhempien kanssa..
Kuuntele, yritä ymmärtää ja tuo sitten
vasta omat mielipiteet/ehdotukset”*

(Fb-keskustelu ensimmäistä syksyä opettavan
opettajan kanssa 20.11.2015)

Saatu kiitos ja
arvostus pitää joskus
lukea rivien välistä

Aseman Lapset, Heikki Turkka & Julia Saarholm

Päivän lopetus

Metsäkselle
20/12/20

KIIITOS.

Kiiitos. En oikeesti tiä mitä muutakaan voisin sanoa. Oon vaan niin kiitollinen. Oon niin kiitollinen, ettei sitä voi es kuvaila sanoilla. Suoraan sanottuna sä pelastit mut. Reilu vuosi sitten en ois osannu uskoa et pääsisin vielä näin pitkälle. Enkä varmaankaan ois päässytkään ilman sun apua. Nyt on koko peruskoulu takana, samoin viulun kaikki kolme perusopintotutkintaa. Halusin näyttää et mä voin onnistua. Mä onnistuin. Varmaan koko peruskoulun ainoat tunnit joilla en pelänny opettajan pettävän mun suorituksen ol sun liikunnantunnit. Sä osasit aina tsemppata ja

innostaa. Ja vaikka liikunta on aina ollut mulle tärkeää ja lähellä sydäntä, tapasin alakoulussa inhoita sitä oppiaineena. Nyt yläkoulussa siitä on muodostunut yks mun lempiaineista. Maailma tarvis lisää sun kaltaisia ihmisiä. Oot uskomattoman avulias, ymmärtäväinen, ystävällinen, ja ennenkaikkea isosydäminen. Vielä kerran - kiiitos.

En meinannu ensin kirjoittaa mitään, koska en osannu koota ajatuksiani sanoiksi. Päätin kuitenkin yrittää. Kiiitos, onnea ja iloista keuhkää!

♡ Senni